

ESPON2013 programmi rakendusuring FOCI

Tulevikusuunad Euroopa linnades *Future orientations of cities*

Retsensioon

Tarmo Pikner, PhD, Eesti Humanitaarinstituut, Tallinna Ülikool

Linnade arengutendentsid Euroopas: olulist Eesti kontekstis

ESPON ambitsioonika uurimusprojekti eesmärgiks oli anda üldine ülevaade olulistest linnarengu suundumustest terves Euroopas ning samas viia edasi teemakohaste uurimuste metodoloogiat. Rakendusuring edenes järgnevate etappide kaudu: ülevaate koostamine olemasolevast teaduskirjandusest, uute andmeallikate kasutusele võtmine küsimustest tulenevalt, eelnevalt kogutud info läbitöötamine ja üldistamine stsenaariumimeetodi abil ning riiklike linnapoliitika visioonide hindamine. Statistilistele andmebaasidele lisaks täiendati teemakäsitlust juhtumuringutega. Mahuka uurimusraporti põhjal tootsin siinkohal välja mõningad olulised tendentsid ja kriitilised aspektid.

Linnade tulevikust pole võimalik rääkida, kui pole selgemat pilti käimasolevatest protsessidest. ESPON uuringuraportist leiame mitmesuguseid kaarte, mis esitavad näiteks linnaregioonide dünaamikaid, rahvusvahelisi transpordiühendusi või ettevõtluse rahvusvahelistumise dimensioone. Nende võrdlevatele kaartidele seab omad piirangud regionaalsete andmebaaside üldisus ning liigne ambitsioonikus esitada sotsiaal-ruumilisi muutusi suurel territooriumil. Sealjuures väiksemate riikide (sh Eesti) suundumusi esitatakse vaid ühe linna või tervikliku linnaregiooni andmete põhjal. Mõningate arengutendentside üle-Euroopalisi võrdlusi uurimusraport siiski võimaldab. Samas tuleb kohe mainida, et kõigi esitatud temaatiliste võrdluste juures on Eestit puudutavad andmed sarnased üldisemate suundumustega Ida-Euroopa linnades ja regioonides.

Linnaregioonide dünaamika võrdlustest tuleb esile, et enamus Ida-Euroopa suuremaid linnu üldiselt kahanevad, linnakeskustes jääb elanikke vähemaks ning kasvavad eeslinnad – toimub suburbaniseerumine. Osaliselt on selles üldistuses erandiks Varssavi ja Praha. Samas Kreeka, Hispaania ja Skandinaavia linnu iseloomustab elanike arvu kasv, mis koondub eelkõige linnade tagamaale. Tõlgendamisel on oluline näha erinevusi ka riikide siseselt. Näiteks Saksamaa ja Inglismaa suurlinnades toimub keskuste kasv kiiremini kui tagamaal, aga väiksemates linnades võivad olla hoopis teised dünaamikad. Käesolev uurimus ei selgita paraku põhjusi, vaid pigem loob kirjeldavaid tüpoloogiasid.

Muutuste ja erisuste põhjalikum mõistmine eeldab süüvimist linnaregioonide demograafilisse olukorda ja rände protsessidesse.

Uuring käsitleb regionaalpoliitiliselt olulist sotsiaalse sidususe temaatikat seades kahtluse alla seisukoha, et kõrge majanduslik kogutoodang tagab üldisema sotsiaalse heaolu. Sotsiaal-ruumilised ebavõrdsus linnades on kõige suurem Suurbritannias, Belgias ja Lõuna-Euroopa linnades. Samas Põhjamaade, Ida-Euroopa (erandiks Poola), läänepoolse Saksamaa ja Põhja-Itaalia linnades on statistiliselt ebavõrdsuse ruumilised kontrastid väiksemad. Uuringus esitatud väide, et Ida-Euroopa linnu mõjutab endine kommunistliku perioodi eluaseme soetamise mehhanism vajakuks põhjalikumat käsitlemist. Tuleb rõhutada asjaolu - sotsiaalse sidususe indikaatorid on nõrgalt seotud linnade konkurentsivõime indikaatoritega. Linnaregioonide sotsiaalse heaolu kirjeldamiseks ei piisa majandusnäitajatest, vaid tuleks analüüsida ka tervishoiu olukorda, haridussüsteemi ja linnade elusase poliitikaid.

Käesolev uurimus käsitleb linnadevahelisi võrgustikke, kuigi kontseptsioon jääb osaliselt ebamääraseks ega sisalda uuemaid teoreetilisi lähenemisi. Statistiliste andmete põhjal (nt osalemine rahvusvahelistes teadusprojektides, suurfirmade omamine) esitatakse linnade roll hierarhiliselt globaalsetes võrgustikes. Rahvusvaheliste firmade omavaheliste seoste uurimise tulemusena tuleb Euroopas selgelt esile Londoni ja Pariisi keskne roll globaliseerivas majanduses. Samuti moodustavad olulise tegevusruumi rahvusvahelistele firmadele Amsterdam, Zürich, München ja Rotterdam. Tugevate ülikoolide ja tehnoloogiakeskuste tõttu asuvad näiteks Utrecht, Heidelberg ja Cambridge heal positsioonil rahvusvahelises konkurentsivõime võrdluses. Uuringu tulemused toovad esile Ida-Euroopa pealinnade suhteliselt nõrga positsiooni globaalsetes võrgustikes. Seda sõltuvust võimaldaks parandada lisainvesteeringute tegemine teadmispõhistesse ettevõtlusprotsessidesse ja elukeskkonda. Rahvusvaheline koostöö sõltub ka transpordiühendustest, mille võrdlemine näitab, et Ida-Euroopa linnadest on igapäevaselt piiratud võimalused liikuda paindlikult üle Euroopa. Esile tuuakse kaasaegse raudteetranspordi olulisuse kasvu linnadevahelises mobiilsuses.

Uuringu lõpuosas esitatakse üldsõnalisi soovitusi linnapoliitikate kujundamiseks lähtuvalt näiteks kompaktse linna ja arenguvööndite põhimõtetest. Nendes linnapoliitika suundumustes pole midagi eriti uutset ning erialakirjandusest leiab kahtlemata palju lisaks. Kokkuvõttes tõdetakse, et olemasolevad üle-Euroopalised andmebaasid on puudulikud linnade arengu analüüsimiseks, esitatakse mõned kitsaskohad ja uurimusvaldkonnad edaspidiseks.